

OSA AVANTGARDNÍ PRAHY

„*Krásu nového umění je z tohoto světa,*“ psal v manifestu *Umění dnes a zítra* Karel Teige (Karel Teige: *Umění dnes a zítra*. In: *Revoluční sborník Devětsil*, 1922). Praha dvacátých let pro mladé umělce totiž nebyla „jen“ městem, ve kterém studovali a těžko sháněli zaměstnání, ale inspirativním prostorem, v němž intenzivně žili.

„*Není třeba umění ze života a pro život, ale umění jako součást života,*“ prohlásil Teige a jako úkol současného umění vytyčil „*vytváření analogické krásy a vyzpívání závratnými obrazy a netušenými rytmy básní VŠECKY KRÁSY SVĚTA*“.

Mladí básníci, prozaici, divadelníci, hudebníci, malíři, sochaři a architekti chtěli město vnímat a sami konstruovat „*magic-city poetismu*“. Osou města se jim přirozeně stalo někdejší „české korzo“, po němž kráčela už předchozí generace – Národní třída s jejími kavárnami, nakladatelstvími a knihkupectvími.

BÁSEŇ: Zázračný pták, papoušek na motocyklu. Směšný, prohnaný a zázračný. Věc jako mýdlo, perletový nůž či aeroplán.

*Svébytný reálný objekt ve světě představ a jejich forem, neodvislý od světa jevů.
Materiál, z něhož vyrůstá jeho poetická nadstavba.*

NĚKTERÉ ZÁLIBY: Křiklavé barvy, kolotoč, obrázky světic v krajkách, harmonika, hráči z Jenofefy, lidé v zástěrách, planety, koňalka, venkov, pohádky a jejich asociace.

NĚKTERÉ ZÁLIBY: Pudr, výkladní skříně, parky, promenáda, orchestriony, kavárna, rozmar, kravaty, umělé květiny a jejich asociace.

Láska k Múze.

NOVÉ SMĚSI: Historie a bajky promísené s povídkami z music-hallu. Zázračné křížení.

Invence.

EMOCE: Maximum emocí za vteřinu. Ne popis. Souhrnná představa: Reflektor, jenž má účinek. Rána ve spánku, jenž vzbuzuje sen. Pochod jako ve snu. Od účinku k jednotlivostem. Světlý bod, jenž rozvířil hladinu.

Psychoanalytikové objeví patrně zase pravý smysl této poezie.

Vítězslav Nezval: *Papoušek na motocyklu* čili *O řemesle básnickém* (Host 3, 1923/24, červenec)

NÁRODNÍ TŘÍDA, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO / NOVÉ MĚSTO

Národní třída, jež před rokem 1918 nesla jméno posledního korunovaného českého krále Ferdinanda V., byla v jazykově a národnostně bipolární Praze centrem českého kulturního života. Vedle Národního divadla zde měly svá sídla česká nakladatelství a redakce časopisů. České korzo lemované kavárnami a restauracemi se stalo místem náhodných i cílených setkání přátel a známých.

Vítězslav Nezval s Jaroslavem Ježkem na Národní třídě

E. F. Burian mne vyzval ještě k jiné akci: chtěl, abychom společnou propagací docílili obnovení zaniklého korza na Národní třídě. Navrhoval, aby tam členové Devětsilu promenovali ve zvláštních barevných úborech. Měla to být ultramarínová saka, žluté kalhoty a červené vesty [...]. Zkrátka EFB chtěl vnést divadlo do ulice.

Karel Honzík: Ze života avantgardy (1963)

Hudba ulice

Ulice.

Jděte po nábřeží.

Překvapení. Radosti ulice, krásného všedna v překvapivosti.

Nepůjdete slepí. Zpozorujete koš na papír a dítě. Pán v cylindru zatočí holí. Pes proběhne nohama. Pták. Siréna zapláče na automobilu. Koně. Domy zešikmí reflektory nebeského horizontu. Potkáte dláždění příkřejší než včera. A hlavně zvuky. Melodie mluvy. Frkačky, zvonce popelářů, elektrik, zaštekání, šum vody, smích, rány přibíjející minuty vašeho vnímání.

Neskonalá rozkoš vnímajícího. Fascinující objevy okamžiku.

Vše mizí. Pozorný chodec mine vás, kašlaje. Obrátíte se.

Ptáte se. Reklama.

Obchod. [...]

Hudba ulice je umění samo o sobě. Nikým nepěstováno, neditrováno a přece jsme kolektivně zúčastnění všichni.

Jsme vnímaví i tvůrci současně.

E. F. Burian: Polydynamika (1926)

NÁRODNÍ 342/29, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO, KAVÁRNA UNION

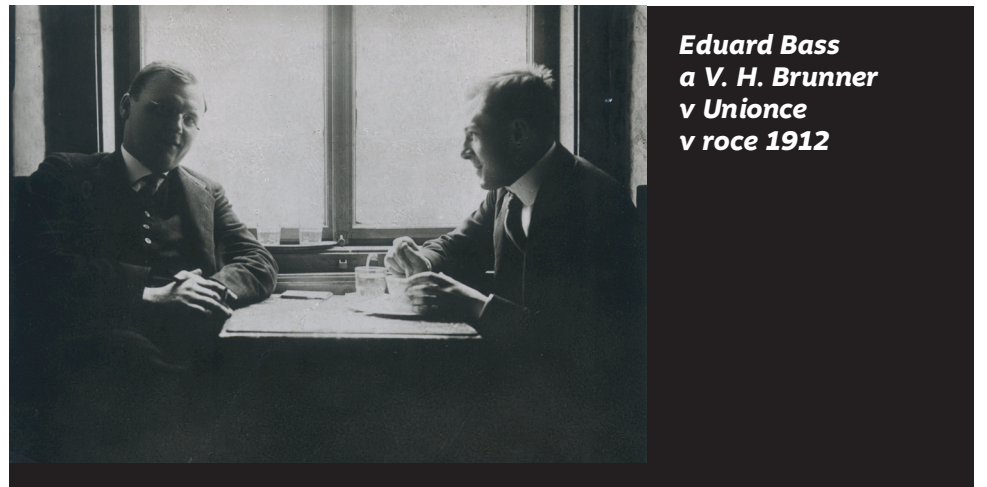
Jedna z nejstarších pražských kaváren sídlila v prvním patře barokního domu, který patřil F. A. Braunerovi, známému pražskému právníkovi a politikovi. Číšník „pan Patera“ se stal nejslavnějším vrchním pražských kaváren. Byť se Unionka skládala z celé řady průchozích pokojů, měl výborný přehled. Stálí hosté tu měli „své“ stoly a okamžitě dostávali nejen občerstvení, ale současně i obvyklé čtivo. Kavárna nenávratně zanikla. Dům byl zbourán v roce 1949.

Vstupní portál kavárny Union

Volám Klub za starou Prahu, Památkový úřad, umělecké a literární korporace, Devětsil, všechny politické strany i různé slavné nebožtíky na pomoc: Unionka je ohrožena! Netvařte se, jako byste nevěděli, co Unionka znamená. Unionka je památka. Unionka je rezervace. Unionka je místo, kde – z piety nevyvětrán – tkví dech literárních a uměleckých generací.

**Karel Čapek: Ohrožená památka
(Lidové noviny 21. 1. 1923)**

Eduard Bass
a V. H. Brunner
v Unionce
v roce 1912

S gestem mladického sebevědomí a trochu pohrdavým úsměvem na rtech se objevil mladík dlouhých – zřejmě kdysi plavějších – vlasů: Jaroslav Seifert. Neměl valně zájem o nás nové: nehovořil s námi ani příliš, na nic se nevyptával. Byl mi trochu protivný při tomto prvním setkání.

Zdeněk Kalista: Po proudu života 1 (1997)

Jednou večer seděl V. H. Brunner ve své Unionce, když se ve dveřích objevil Charles Teige. „Človče, pospěšte si,“ volal na něho V. H. Brunner, „vždyť je už sobota, hodina před půlnocí a vy jste ještě tenhle týden nevynalezl žádný nový směr!“

Anekdoty o Unionce (Kavárna Union, 1958)

Nároží kavárny Union

vedete mne do kavárny unionky
opakuji svých pět set veršů zpaměti
v jednom rohu sedí imre forbath usmívá se
šedivými očima
a v druhém rohu podivná bytost ryba o které nevím
je-li to žena nebo krásný jinoch
za dva roky se bude jmenovat toyen
a modrooký přítel ve špičatém klobouku je
jaroslav seifert

**Vítězslav Nevzal: Vyznání přátelům
(Skleněný havelok, 1932)**

NA PERŠTÝNĚ 359/6, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO, KOMUNISTICKÉ NAKLADATELSTVÍ A KNIHKUPECTVÍ

Komunistické nakladatelství a knihkupectví založil roku 1921 Rudolf Rejman poté, co se v rozepřích doprovázejících spory o Lidový dům postavil na stranu formující se komunistické strany. Nakladatelství vydávalo teoretickou a politickou literaturu. Na ediční plán beletrie měl největší vliv S. K. Neumann, na dětskou literaturu Marie Majerová, která redigovala dětský časopis *Kohoutek*. Své básnické sbírky zde publikovali Josef Hora či A. M. Píša, prózy pak Marie Majerová, Helena Malířová aj. Jaroslav Seifert zde vydal svůj básnický debut *Město v slzách* (1921).

Na Perštýně 359/6 dnes

Jaroslav Seifert a Otakar Mrkvíčka v Komunistickém nakladatelství v roce 1922

Když přišlo k mému stolku pár lidí najednou, a to se stávalo často, nemohli ostatní pracovat. Chodili ke mně přátelé z Devětsilu, abychom se dohovořili o svých věcech. Když se objevil Nezval, bavil svým temperamentem celý sál. Někdy se zastavil Hora a pravidelně a často Neumann.

Jaroslav Seifert:
Všecky krásy světa (1985)

Seifert se stal zaměstnancem Komunistického nakladatelství a my jsme si zvykli vysedat den co den na Perštýně v jeho kanceláři. Jednou jsem měl psát se Seifertem programovou báseň na všechny krásy světa a vyzbrojili jsme se na tuto společnou práci nějakou tou lahví vermutu.

Vítězslav Nezval: Z mého života (1959)

VŠECKY KRÁSY SVĚTA

Večer, když černé oblohy ulic zaplály světly,
jak byly krásné baletky na plakátech mezi černými písmeny,
nízko a nizoučko šedivé aeroplány jako holubi slétli
a básník zůstal sám uprostřed květin zmámený.
Básníku, umři s hvězdami, uvadni s květinou,
nezasteskne se už nikomu dnes po tobě,
tvé umění, tvá sláva vždycky zahynou,
neboť jsou podobny květinám na hrobě;
vždyť létadla, která se prudce až k hvězdám řítí,
za tebe zpívají píseň železných tónů
a krásné jsou, jako je krásnější to pestré elektrické kvítí
na domech ulice, než kvítí na záhonu.

Pro svoje básně jsme našli krásy úplně nové,
měsíci, ostrove marných snů, jenž dohoříváš, shasni.
Zmlknete housle a zněte trubky automobilové,
ať člověk uprostřed křižovatky se najednou zasní;
zpívejte aeroplány večerní píseň jako slavíci,
tančete baletky na plakátech mezi černými písmeny,
ať slunce shaslo. – z věží reflektory zářící
do ulic vrhnou nový den plamenný.

Jaroslav Seifert in sb. *Život II* (Ed. Jaromír Krejcar, 1922, úryvek)

NÁRODNÍ 116/20, PRAHA 1, NOVÉ MĚSTO, KAVÁRNA LOUVRE

Jedna z největších pražských metropolitních kaváren s dvěma kulečnickými sály byla otevřena v roce 1904. Brzy se podnik rozrostl ještě o vinný sklep, kterému se říkalo Katakomy, a plzeňskou restauraci Grand. V domě bylo i kino a noční bar. Hosty vítal černochoch ve fraku – Kristian Ebenezer, „první barevný Čechoslovák“. V letech 1910–1912 se zde třikrát sešel výbor Volného sdružení výtvarných umělců Sursum, scházel se tu Pražský lingvistický kroužek. Své sídlo tu měl i Klub sólistů Národního divadla, jehož prostory si 15. února 1925 vypůjčili čeští spisovatelé a na jedenáctou dopolední svolali zakládající valnou hromadu české pobočky mezinárodního PEN-klubu, jehož předsedou byl zvolen Karel Čapek.

V kavárnách debatují o „orientacích“. V těchto debatách se historické rýmy snadno směšují s otázkami vojenské výzbroje. Jedni vybízejí k Východu, přičemž rezoluce Kominterny se podávají jako citáty z Dostojevského, druzí se koketně obracejí k Západu. Ti ovšem také citují a je mi těžko zjistit, když naslouchám jejich rozmluv, či je to dílo. Společnosti národů? Guillauma Apollinaira? Či Paula Moranda? Ach, ti rafinovaní západníci, pro ně je celý svět literárním banketem Penklubu!

Ilja Erenburg: Spleen průměru
(Rozpravy Aventina 1926/1927, č. 19/20, s. 213 a 215)

INDIÁN

Před kinem Louvre, když se sšeří,
opřený o zeď stojí Indián.
V ruce má tomahavk, ve vlasech peří.

Za mořem krásná je země. Kdo ještě vzpomene si,
čí jsou ty plantáže, stepi a lesy?

Kolumbus objevil Ameriku
a kapitalisté sílu rudých bojovníků.
Z rodné půdy, kterou jim vzali,
jen polní práce jim zbyla,
z lesů jen sekera a pila.
Zlato jim z rukou ryžovali.

Jaký je asi pohled pod clonící rukou do dále
na ztracenou zemi, kde pasou se stáda buvolí?

V šest hodin na hlavním korze v Praze
jdou dělníci z práce, ve tvářích
vrásky a saze,
šat prolnul chudobou, však tušíš pod ním sílu,
na ramenou nesou nástroje.

Jdou dělníci, otec vedle syna,
jdou kolem hedvábí, zlata, kina.

V zvědavém půlkruhu stojí Indián.

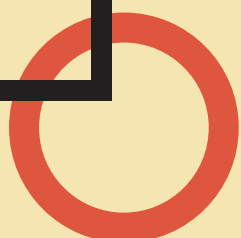
Má hořký úsměv. Snad nevzhledne ani.
Snad tiše jim řekne: Indiáni!

Konstantin Biebl: Věrný hlas (1924)

Interiéry kavárny Louvre po jejím otevření

LOUVRE

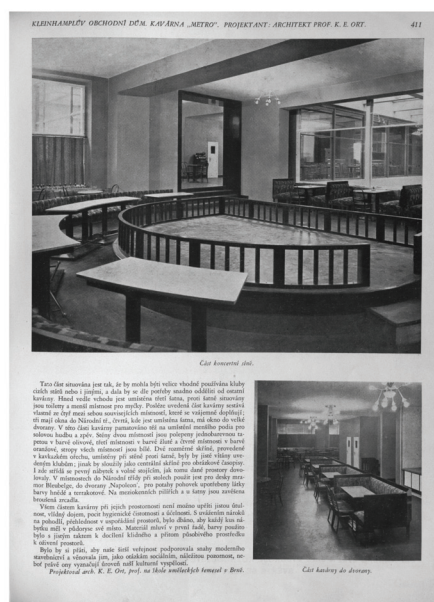
NÁRODNÍ 961/25, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO, KAVÁRNA METRO

V roce 1928 byla v prvním patře paláce Metro otevřena stejnojmenná kavárna. Stala se hlavním sídlem Levé fronty, jež od roku 1929 zastřešovala různé aktivity marxisticky orientovaných intelektuálů. Právě v kavárně Metro 12. března 1934 Jindřich Štyrský, Toyen, Bohuslav Brouk a Vincenc Makovský Nezvalovi odsouhlasili znění letáku, oznamující vznik Surrealistické skupiny. Právě na zdejším kavárenském stolku se čeští surrealisté pokoušeli o první automatické kresby.

Tomu, kdo chtěl vědět, jak to vypadá v daném okamžiku v táboře mladé kulturní levice, stačilo pouze zajít do kavárny Metro a přejít pohledem od stolu ke stolu.

Bedřich Rohan: Kafka bydlel za rohem (1997)

Interiéry kavárny Metro z časopisu Český svět, 1928

Sedíme v prvním patře u velkého okna, pod námi zvoní tramvaje, míhají se auta a nastává pražský podvečerní ruch. Mluví se o všeličems. Nevím, jak hovor o Sovětském svazu přešel na jiné téma. Vidím však zřetelně, jak v kavárenském boxu sedí proti mně Vančura a po jeho pravé ruce Nezval. Nevím také, proč Nezvala napadlo číst Vančurovi z ruky. Bere mu ruku do své, prohlíží „osudové čáry“ na dlani a náhle pln údivu volá: „Človče, vždyť ty zemřeš násilnou smrtí! Zde je to zcela zřejmé!“

Jiří Svoboda: Přítel Vítězslav Nezval (1966)

POCHOD RUDÉ INTERNACIONÁLY

Proletariáte
prolitá
tvá
krev

Barví
prapory
a žerdi
prasklých
dřev

Barbar
obarvil
jí
krásnou
bordó
krajku

Katedrála
práce
krmí
krví
rajku

Rajku
buržoazie
a
rajku
Pandoru

Krmí
krví
krky
horských
kondorů

Krmí
krále
krmí
imperialisty

Krmí
Barabáše
krmí
horní
Kristy

Krmí
historii
fabrikanty
stroj

Krmí
fronty
mračna
hroby
ohňostroj

Vítězslav Nezval: Zpáteční lístek (1933)

NÁRODNÍ 117/18, PRAHA 1, NOVÉ MĚSTO, KMEN, NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVÝ, LIDOVÉ NOVINY

V roce 1928 byl nakladatel František Borový, první předseda KMENE – Klubu moderních nakladatelů, prodal svou firmu koncernu Jaroslav Stránského, vydavatele Lidových novin. KMEN, sdružující avantgardní nakladatele, pořádal literární čtení i soutěže a vydával stejnojmenný časopis. V ředitelské kanceláři Borového v roce 1930 vystřídal Julius Firt. Jemu se podařilo z krachujícího nakladatelství Aventinum Otokara Štorcha-Mariena získat bratry Čapky a řadu dalších autorů – i Vítězslava Nezvala.

„Nezval zrozpačitěl. Začal mi vykládat, že nemá mnoho času, prostě se kroutil. [...] Bylo mi jasné, že se nechce setkat s Borovým. Ptal jsem se sám sebe, proč asi? Příčinu jsem objevil rychle: komunisté udělali po svém pátém sjezdu v roce 1929 proslulou první stranickou čistku, jíž padli za oběť i význační spisovatelé jako Neumann, Hora, Olbracht, Majerová – byli ze strany vyloučeni. S výjimkou Marie Majerové patřili ke kmenovým autorům firmy Borový a samozřejmě se dobře znali se starým pánem. Nezval, také člen komunistické strany, nepatřil mezi vyloučené. Jako mnohokrát v podobných situacích zůstal straně věrný.“

(Julius Firt: Knihy a osudy, 1991)

Bratři Čapkové s Vítězslavem Nezvalem na autogramiádě v SVU Myslbek v roce 1934

„Tak jsme spolu chodili v teplých letních i chladných podzimních podvečerech, za sucha i za deště. Jednou jsem poslouchal jeho nadšené, vzrušené věty a poznamenal, že by nám měl pro Lidové noviny dát verše o Praze. Střechy byly mokré, dlažba se leskla, ze starých chrlíčů kapala voda. Docela nepoeticky jsem řekl, že by to mohla být třeba báseň Praha v dešti.“

Julius Firt: Knihy a osudy (1991)

PRAHA S PRSTY DEŠTĚ

J. Fürthovi

Není to v ničem

V ničem co lze vyložit z krásy nebo ze slohu

Není to Prašná brána ani Staroměstské náměstí
ani Karlův most

Ani stará ani nová Praha

Není to v ničem co lze zbourat není to v ničem
co lze znovu postavit

Není to v tvých pověstech není to v tvé krásě Praho

že jsi jediná na světě a že se nezměníš ani
kdyby tě zbořili

Tvá poesie je složitá a já ji pozorně uhaduji

Jak uhadujeme myšlenky zbožňovaných žen

Nelze tě popsat nelze tě nakreslit nelze ti nastavit zrcadlo

Nepoznal bych tě tak ty sama bys se nepoznala

Není to v ničem

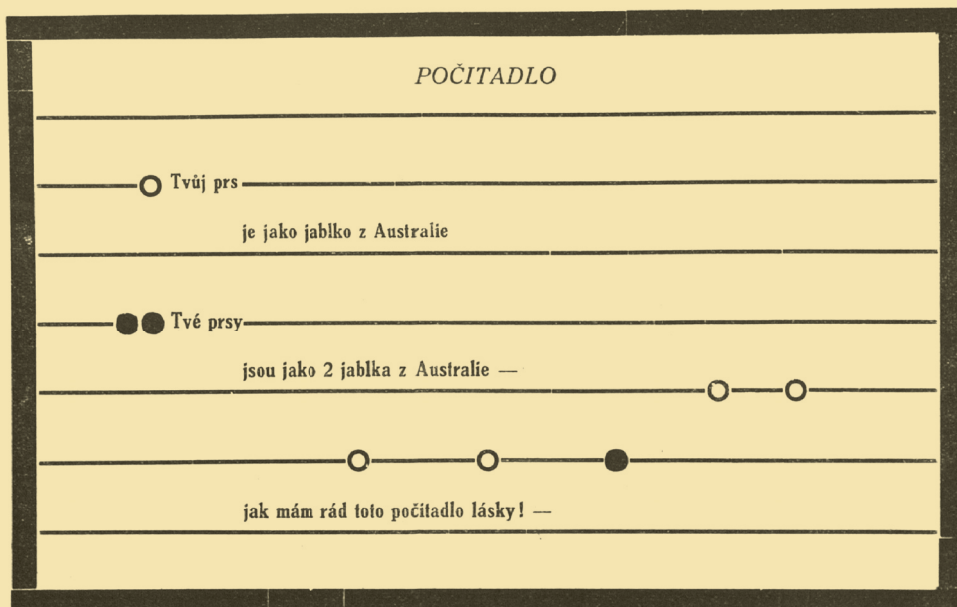
V ničem co lze říci mrštným jazykem co lze napsat
v průvodci

Vítězslav Nezval: Praha s prsty deště (1936)

NÁRODNÍ 981/17, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO, VINÁRNA A LAHŮDKÁŘSTVÍ PAUKERT

Lahůdkářství a vinárna Paukert byla založena v roce 1916. Vyhlášený byl originální výrobek Paukertova lahůdkářství – obložené chlebičky. Podnik totiž nabízel lahůdky z celého světa – sýry, uzeniny, vína, destiláty, ale také nakládanou zeleninu či ovoce. Exotická vůně dalek, o které poetisté snili ve svých básních, nabývala v Paukertově podniku zcela materiální podoby.

Seifertova báseň Počítadlo lásky ze sbírky Na vlnách TSF v typografickém zpracování Karla Teiga (1925)

Šimova ilustrace českého vydání Lidí z baru Louise Delluca

Sedli jsme si v koutě a čekali jsme na Horu, který pobýval v redakci v odpoledních hodinách. Halas nám četl své první verše a pak jsme vyprávěli a horovali až do půlnoci, kdy u Paukertů zavírali. [...] A tak líbezná bohyně ranních červánků musila ještě chvílku počkat, než jsme vyšli z hustého kouře místnosti a zhluboka se nadechli svěžího ranního vzduchu.

Jaroslav Seifert: Všecky krásy světa (1985)

NÁRODNÍ 313/13, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO, NÁRODNÍ KAVÁRNA

Národní kavárna byla otevřena na počátku 20. let 20. století. Schůzky Devětsilu se sem přesunuly z nedaleké Slavie především v letech 1923 a 1924. V Národní kavárně se spontánně potkávali s Vítězslavem Nezvalem, Konstantinem Bieblem, Karlem Schulzem, Vladislavem Vančurou, Jaromírem Krejcarem, Jindřichem Honzlem. Někdy mezi ně zavítal i Jiří Wolker, který byl spořivý a do kaváren příliš často nechodil. Chodívali sem lingvisté Vilém Mathesius a Roman Jakobson, který avantgardním básníkům recitoval revoluční verše Majakovského.

O zdomácnění Devětsilu v Národní kavárně svědčí, že vrchní několikrát za večer volal do kuchyně: „Devětsil – akvárium!“, což znamenalo připravit ták s desíti až patnácti sklenkami vody.

Jiří Svoboda: Přítel Vítězslav Nezval (1966)

Tak se stalo, že se jednoho dne objevil Feuerstein v kavárně a ze své aktovky vyňal načechraně zabalenou růži. Rozbalil ji a položil před Toyen na stůl se slovy: „Múze Devětsilu.“

Jaroslav Seifert: Všecky krásy světa (1985)

Vítězslav Nezval v Národní kavárně

VEČER V KAVÁRNĚ

Princezno Salome, procházíš se mým snem,
vidím tvůj účes mezi číšemi a lahví vína,
ó, jaké štěstí býti básníkem,
býti básníkem s očima podivína.

Číšník svou hlavu nese na stříbrné míse.

Jako myš v poušti chtěl bych se ztratiti světu,
kam jenom odplul ten prapor na stožáru červené lodi
a proč je kotva znakem naděje, když mně tak smutno je tu
a mrtvou tanečnici ta píseň neprobudí.

Pod umělou palmou usmívá se černochoch
s růžovou maskou světla na své tváři,
v tu chvíli lásku velikou jsem ve svém srdci přemoh'
však její stín mne nocí doprovází,

nocí, visutou zahradou, na které uvadly hvězdy,
když vášnivý spáček a dobrodruh krásy
opřen o teplo amerických kamen jakoby usnout chtěl navždy,
vzpomínal jsem na zmrzlé ananasy.

Chocholy chryzantém jak lehká pštrosí pera,
na stole karty, osud, tíha lásky.

Jaroslav Seifert: Na vlnách TSF (1925)

NÁRODNÍ 1010/9, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO, NAKLADATELSTVÍ F. TOPIČ, NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVÝ

Topičovo nakladatelství spolu s výstavní síní sídlilo na adrese Národní 7 od roku 1894 a na sousední adresu Národní 9 se přestěhovala v roce 1906. Topičův dům byl pro mladé avantgardní literáty dlouho zajímavý zejména díky knihkupectví, které bylo vyhlášené širokým sortimentem českých i cizojazyčných novinek. V roce 1936 Topičův dům na Národní třídě koupil Jaroslav Stránský a přestěhoval sem další významný nakladatelský dům Fr. Borový, který vedle Lidových novin patřil do jeho koncernu. Na Národní 9 se setkaly s velkým pochopením vůdčí osobnosti českého výtvarného surrealismu – Jindřich Štyrský a Toyen, kteří tu nejen vystavovali, ale pro nakladatelství ilustrovali řadu knih a vyšla jim tu rozsáhlá monografie *Štyrský a Toyen se studii Vítězslava Nevzala a Karla Teiga* (1938). V Topičově salonu se konala řada výstav, které měly pro české meziválečné umění zásadní význam: v roce 1925 zde měl první samostatnou výstavu Josef Šíma, ve třicátých letech u Topiče třikrát vystavoval Zdeněk Rykr.

„Zašel jsem nejprve k Topičovi na Národní třídě. Jeho výklady byly plné knih – a nejen českých! Spatřil jsem tu zejména hodně knih francouzských – – mezi nimi i Vildracův *Livre d'amour* a hned vedle něho *Compagnons* Georgese Duhamela, o kterém vyprávěl Artuš Černík a o kterém se také několikrát hovořilo v *Unionce*.“

Zdeněk Kalista: *Po proudu života 1* (1997)

MĚSTO KNIHA

1.

Jsou tajemná města a knihy v kůži
Jak nahé ženy v lesích
Jak mulatky se stříbrným tetováním
Jak rusálky podzimních cest
Jak setkání pohledu macešky a muže
Jak zavařený rybíz v zobáčku vichřice
Jak brčálová údolí s ovčáčkou písni
Jak vločky sněhu a divokých hus
Jak chagrin lůna
Jak dotek prstů noci a lopuchy
Miluji je a věčně hledám jak tebe Praho v tvých
dešti vystavených bibliotékách

2.

Jsou dny kdy mne pronásleduje město kniha
Chtěl bych ji popsat
Je to kniha vázaná v zelené kůži
Jak nahé ženy v lesích
Kniha noční motýl
Anebo kniha jezero
Vzdává se mým rukoum
Jak růže stolistka
V noci světélkuje
Jak Praha v měsíčním úplňku

Vítězslav Nezval: *Praha s prsty deště* (1936)

NÁRODNÍ 1012/1, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO, KAVÁRNA SLAVIA

Karel Teige s lulkou

Kavárna Slavia byla otevřena 10. srpna 1881, tři dny před požárem Národního divadla. Rázem se stala centrem českého společenského života, divadelním klubem i literárním salonem. Až při razantní rekonstrukci ve třicátých letech, kdy se kavárenský prostor otevřel a ze staré dobré Slavie se stala moderní kavárna, se obraz Viktora Olivy Piják absintu přesunul od kulečnickových stolů na místo, kde kavárně dominuje dodnes.

Ve třicátých letech byla Praha městem kaváren, tvrdívalo se v nadsázce, že by jimi bylo možné souvisle procházet podél hlavních ulic, kdyby se mezi nimi probouraly zdi.

Marie Prušáková Honzíková: Když hoří obrazy (1989)

SLÁVIE

Má kožená sedadla a září temně. Sem chodí dopoledne elegantní modláři a studenti, kteří nestudují. Oživuje odpoledne i večer. Je tu vzdušné počasí – mohlo by se říci, i když lidé plují v oblacích cigaretového dýmu. Teplé vlny zvolna tančí a zábavný hluk a hovor ustane nad hlavami skloněných šachistů. Ti sedávají obyčejně vzadu, v traktu s okny na Vltavu, mezi básníky houslového klíče. Sem také přicházejí občas hezké dámy s průvodci něžně oholenými. Tu zvedají šachisté hlavy a hrají naslepo. Jedenkrát sem přišla krásná madame, usedla a postavila na stůl vycpaného kivi. To je zajisté moudrý pták s laskavým zobákem a tichýma očima. Zdálo se, že kivi blouzní. Stál tu a hleděl na kavárenské hodiny. Ovšem zapomněl říci: ve Slávii jsou hodiny, kde malá ručička předbíhá velkou. Je to žertovný orloj. A kivi blouznil.

Vladimír Holan: Pražské kavárny (Gentleman 1925)

Už zas trhat ve snách bledé lilie
už zas jít do kavárny Slávie
už zas srkat každodenní černou kávu
už zas mít stesk a nachýlenou hlavu
už zas nespát už zas nemít záruky
už zas pálit vše co přijde do ruky
už zas slyšet tóny tlumeného pláče
už zas mít svůj stín stín hazardního hráče

Naše životy jsou jako noc a den
na shledanou hvězdy ptáci ústa žen
na shledanou smrti pod kvetoucím hlohem
na shledanou sbohem na shledanou sbohem
na shledanou dobrou noc a dobrý den
dobrou noc
sladký sen

Vítězslav Nezval: Básně noci (1929)

*Jenom na kávu do kaváren nikdo nechodil.
Bývala pověstně mizerná. Ty dvě koruny za ni, to bývalo
v zimě vstupné do tepla a v létě do hustého kouře.*

Jaroslav Seifert: Všecky krásy světa (1985)

Interiér kavárny Slávia ve třicátých letech

SMETANOVÉ NÁBŘEŽÍ, PRAHA 1, STARÉ MĚSTO

Karel Honzík ve stati *Obyvatelné město* (*Přítomnost* 15, 1938, s. 348–352) navrhl veřejnou dopravu na nábreží svést do podzemního tunelu a stávající přetíženou ulici tak proměnit v pěší zónu. Celé nábreží by otevřel směrem k řece, sjednotil je dlážděním, na které mohly přerůst kavárny a restaurace svými letními terasami.

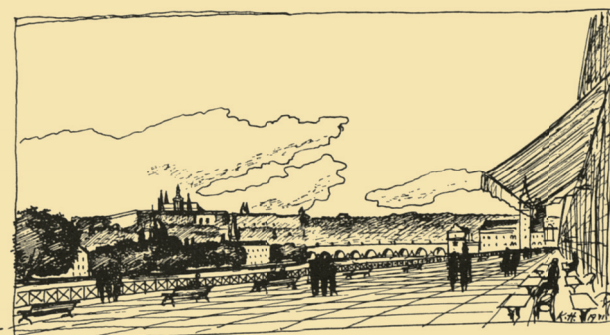
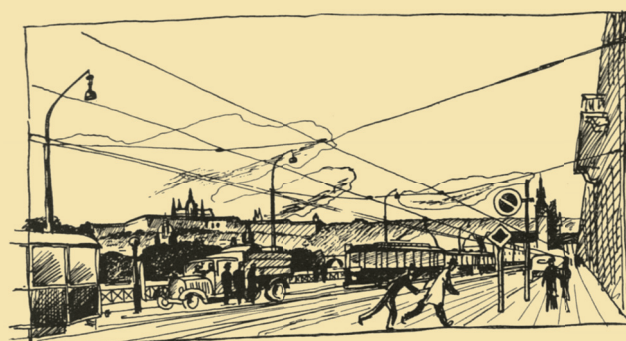
Smetanovo nábreží ve dvacátých letech

Pamatuji se, jak mi jednou v noci v parčíku na Františkově nábreží – tenkrát se nábreží mezi Národním divadlem a Karlovým mostem tak jmenovalo – kreslil větví do písku svůj plán velké terasy s vyhlídkou na Hradčany, něčeho, co nemělo ve světě obdoby.

Marie Prušáková Honzíková: Když hoří obrazy (1989)

Karel Teige, Toyen, Vilém Závada a Vítězslav Nezval na Střeleckém ostrově

Honzíkův návrh architektonické úpravy Smetanova nábreží z roku 1938

VIDÍŠ TAKHLE VYPADÁ LÁSKA

A s mokřými vlasy kráčeji utopená po Národní třídě
Našla si jiného hezčího a hodnějšího hochu
Budou žít spolu jako v ráji a nikdo nikdy
druhému neublíží

Opustil jsem ji s lítostí
Když začala slevovat na jeho kráse i věrnosti
Abych se obdivoval patnáctiletému výrostkovi
Který se na smrt zamiloval do filmové herečky
Té krásné Lily Damity

Lily Damita zve ho na večeři
Mluví s ním
Směje se
A nijak ho neodmítá

Konstantin Biebl: Nebe peklo ráj (1931)

Lily Damita

MOST LEGIÍ

Most Legií se přirozeně stal spojnicí, již se noční chodci vraceli domů na Smíchov. Ať už to byli bratři Čapkové, kteří na počátku dvacátých let bydleli v Říční ulici, nebo mladí básníci Jiří Wolker, Zdeněk Kalista a Vítězslav Nezval ze smíchovské ulice Na Celné. Pro jejich obraznost, posílenou vínem či výjimečně absintem, se stával Most Legií stejně ikonickým jako pařížský most Mirabeau z básně nadevše uctívaného Guillaumea Apollinaira.

EDISON

Vracel jsem se domů přes most Legií
zpívaje si v duchu malou árii
píjám světla nočních bárek na Vltavě
z hradčanského dómu bilo dvanáct právě
půlnoc smrti hvězda mého obzoru
v této vlahé noci z konce února

Bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Skláněje se s mostu uviděl jsem stín
sebevrahův stín jenž padal do hlubin
bylo tu však něco těžkého co pláče
byl to stín a smutek hazardního hráče
řekl jsem mu probůh pane co jste zač
odvětil mi smutným hlasem nikdo hráč
bylo tu však něco smutného co mlčí
byl to stín jenž jako šibenice trčí
stín jenž padal z mostu vykřikl jsem ach!
ne vy nejste hráč! ne vy jste sebevrah

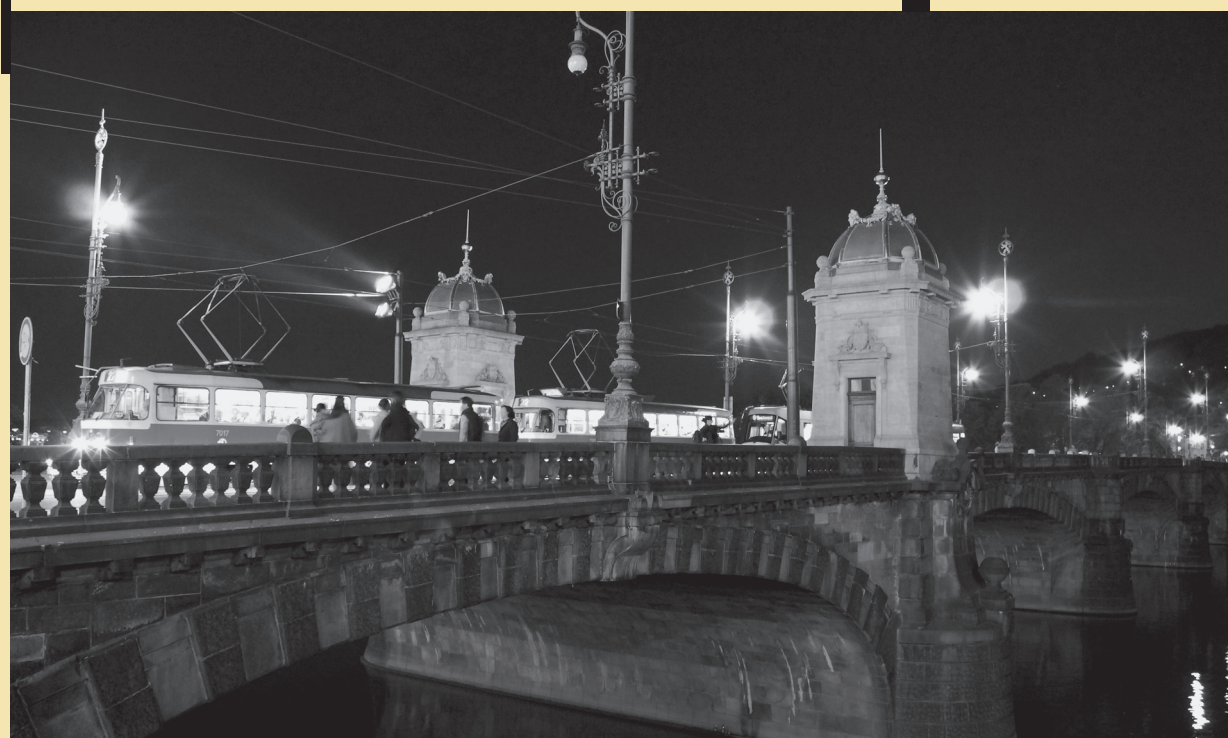
Vítězslav Nezval: Básně noci (1930, úryvek)

Dobová pohlednice mostu Legií

V dobách, kdy mne ještě Praha deprimovala a kdy jsem pro stesk po domově neodhalil ještě její krásy, byla světla pražských mostů, odrážející se ve vodě, prvním signálem magičnosti Prahy. Na procházkách po těchto mostech jsem přišel na myšlenku napsat velkou báseň o člověku, bez něhož by bezpochyby tvář měst byla jiná, chudší, o Edisonovi. Nebylo ovšem tak snadné najítí konec, za který by se básník uchopil této myšlenky, nechal jsem ji tedy v sobě zrát a nespěchal jsem na její ztělesnění.

Vítězslav Nezval: Z mého života (1959)

VÍTĚZNÁ 530/11, PRAHA 5, SMÍCHOV, NAKLADATELSTVÍ JAN FROMEK, ODEON

Jestliže měli avantgardní básníci z Devětsilu v některém nakladatelství „domovské právo“, tak to byl v druhé polovině dvacátých let Odeon, založený Janem Fromkem v roce 1925, jež od roku 1927 sídlilo ve Vítězné ulici. Ediční program nakladatelství vznikl v pražských kavárnách při schůzkách neformální ediční rady, kterou tvořili Jindřich Honzl, Eduard Kohout, Vítězslav Nezval, Karel Teige, Toyen, Vladislav Vančura a další. Hlavní slovo při profilování Fromkova nakladatelství měl Karel Teige, jemuž nedalo velkou práci prosadit, aby Odeon vydával výhradně díla umělců z Devětsilu a jejich zahraničních vzorů. V Odeonu vyšla v překladu Jaroslava Seiferta ve výrazné Teigově grafické úpravě a s ilustracemi Josefa Šímy i ikonická hra Guillaumea Apollinairea *Prsy Tiresiový* (1926). Autor ji označil novotvarem surrealistické drama. Hrdinka Tereza-Tiresius se rozhodne skoncovat se svou ženskou rolí a v touze po rovnoprávnosti se zbaví svých prsů.

Manžel: Milá Terezo již není potřeba
Abys byla jako štěnice plochá
Přinese z domu hrozen balonů a koš míčů
Je jich tu veliké množství

Tereza: Zbavili jsme se jich oba dva
Pokračujme

Manžel: To je pravda nekomplikuje věci
Pojďme si raději nadrobit do polévky

Tereza: *Pustí balonky a hází míče do obecnstva*
Odleťte ptáci mé slabosti
A spěšte živiti všechny děti
Repopulace

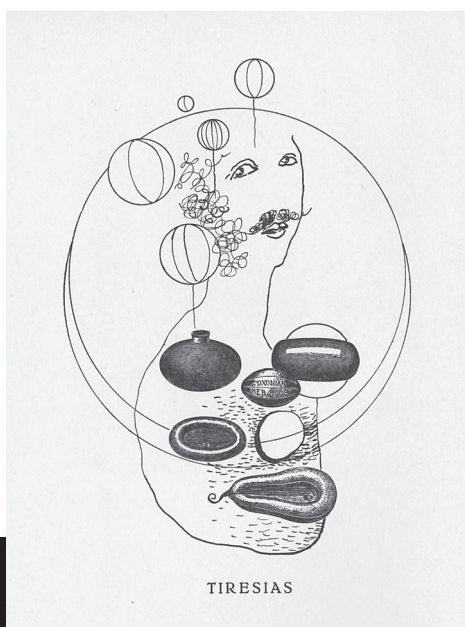
Guillaume Apollinaire: Prsy Tiresiový (1926, přel. Jaroslav Seifert)

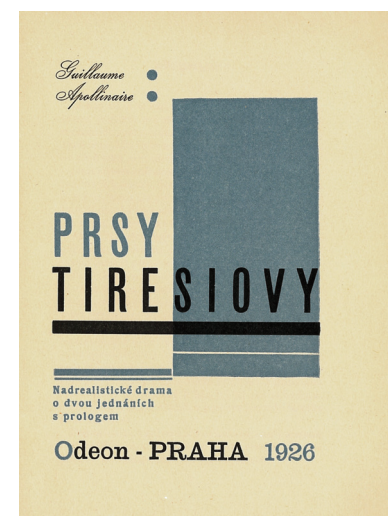
Jediná známá fotografie nakladatelství a knihkupectví Odeon

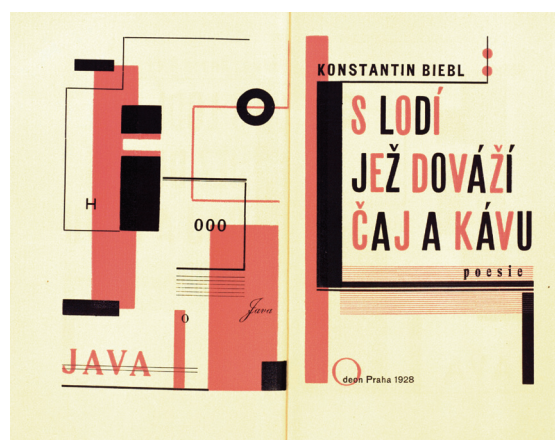
Jaroslav Seifert s Karlem Teigem

Šímová ilustrace Apollinairových Prsů Tiresiových

Titulní strana Seifertova překladu Apollinairových Prsů Tiresiových v Teigově typografické úpravě

Frontispis prvního vydání Bieblovy sbírky S lodí jež dováží čaj a kávu v typografické úpravě Karla Teiga

ŠEŘÍKOVÁ 618/4, PRAHA 5, SMÍCHOV, KAVÁRNA OPERA

Kavárna Opera disponovala salonkem, který pronajímala uzavřeným společnostem. Devětsil tu hostil Vladimira Majakovského, pořádal přednášku Ilji Erenburga. Pobouření návštěvníci kavárny se pozastavovali nad tím, že si ani nevzal kravatu.

Jednou přišel Seifert, už nevím proč, do konfliktu s Devětsilem a my za jeho nepřítomnosti (nepřišel prostě) jsme nad ním vyřkli ošklivý verdikt: vyloučili jsme ho ze svých řad. Z jednání v kavárně Opeře pamatuji se hlavně na vystoupení Julia Fučíka, který se Seiferta ujal a byl nešťasten, když jeho stanovisko mělo menšinu.

Vítězslav Nezval: Z mého života (1959)

Vladimír Majakovskij s Josefem Horou během Majakovského pobytu v Praze v roce 1928

JAROSLAV SEIFERT

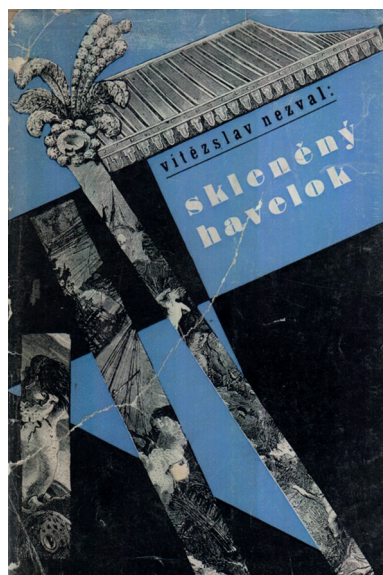
Když kohout třikrát zakokrhá
zakokrhá i počtvrté
do těchtýž řek jak já ses vrhal
můj příteli můj Seiferte

A z jediného avionu
jsme pohlíželi na Prahu
oba dva milovníci zvonů
a každý jinou odvahu

Ariston vyráží své nářky
v mlhavém pražském večeru
léčíme u kartářky
svou notorickou pověru

Tvůj bůh je manekýnem v zeli
nemyslíš příteli Seiferte
třikrát už jsme se rozcházeli
vím sejdeme se počtvrté

**Vítězslav Nezval pro Skleněný havelok
(1932, nezařazeno)**

Obálka prvního vydání
Nezvalovy
básnické sbírky
Skleněný havelok (1932)
s typografií Karla Teiga

KINSKÉHO ZAHRADA, PRAHA 5, SMÍCHOV

Z rušné, šedé a prašné dlažby Smíchova mladí básníci zjara a v létě utíkali do stinných zahrad pod Petřínem. Do Kinského zahrady chodíval A. M. Píša, Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval s hudebním vědcem Jiřím Svobodou a Jiřím Wolkerem.

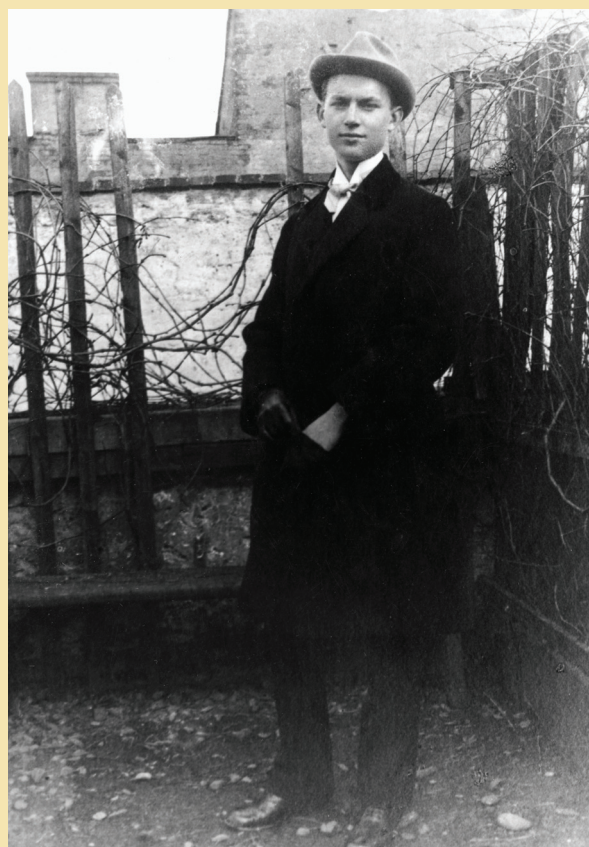

Vítězslav Nezval
s Jiřím Svobodou
v zahradní restauraci

PARK

Jsem zelený šátek
a suším se na šňůrách šedivých domů.
Chodívá ke mně moc lidí
a já jsem rád tomu,
alespoň každý z nich vidí
trávu, kvítka, pár stromů.
Jsem sice chud,
však se všech stran jsem obejmut.
Báby a chůvy
mě nepomluví,
stařenky, bábovky v písku a lavečky v křoví
každý den mi ráno poví:
Parku, my tě máme rády,
to je dobře, že jsi tady!

Jiří Wolker 14. 7. 1920

Jiří Wolker

*Nikdy jsem nebyl tam v tom muzeu – ach, jaký zámeček!
Ano, člověk musí sedět jako student a zapisovat si
na koleně své myšlenky do zápisníku, aby to bylo nokturno,
improvizovaná hra na klavír. Aby byl každou chvílí
v situaci, že osloví ženu, sousedku ze své lavičky – a že s ní
bude mluvit.*

*Zavírá se v osm hodin a ptáci, ptáci skutečně jsou.
A dvojice. A tak je člověku, jako by byl rovněž před
maturitou.*

Vítězslav Nezval: Pražský chodec (1938)

BESEDNÍ 487/3, PRAHA 1, MALÁ STRANA, UMĚLECKÁ BESEDA, OSVOBOZENÉ DIVADLO

V roce 1926 byla dokončena novostavba Spolkového domu Umělecké besedy. Suterénní sál byl původně projektován jako koncertní síň, ale už od jeho otevření se tu hrálo divadlo.

Ve dvou sezónách zde hrálo Osvobozené divadlo Jindřicha Honzla i divadlo Dada Jiřího Frejky. 19. dubna 1927 se tu uskutečnilo představení, které mělo být ojedinělé – pod hlavičkou československých absolventů dijonského lycea byla hrána *Vest Pocket Revue* Jiřího Voskovce a Jana Wericha.

*Z Umělecké besedy na Malé Straně přicházejí kritikové na skok [do kavárny Slavie], aby si vypili černou kávu a zase se vrátili. O nové hře mluví tak i onak:
Je to originální. Je to zpátečnické. Výborné. Diletantské. Zase jednou něco. Pouhé studentské ochotnictví. Akademie pro příbuzné. Ne nikoliv, má to světovou úroveň. To víte, studentská klaka dělá náladu.
Významný kritik: Je to katastrofa.
Žurnalistka Ma-Fa: Je to fenomenální, senzační dílo.*

Karel Honzík: Ze života avantgardy (1963)

Besední 487/3, dnes divadlo Na Prádle

Voskovec a Werich jako Positiv a Negativ ve Smoking Revue

Představení k návštěvě francouzského básníka Ph. Soupaulta

A. Breton & Ph. Soupault:

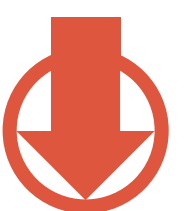
RAČTE...?

Lyrický skeč. Přeložil: B. Štěpánek. Režie a výprava J. Honzl.

3¹/₂ hod.
odpo.

4. a 5. REPRISA!
VEST POCKET REVUE

8 hod.
večer

BESEDNÍ 487/3, PRAHA 1, MALÁ STRANA, UMĚLECKÁ BESEDA, OSVOBOZENÉ DIVADLO

**OSVOBOZENÉ
DIVADLO** SEKCE S. M. K.
DEVĚTSILU

DVORANA UMĚLECKÉ BESEDY
Praha III., Besední 5 (u Tyršova domu),
stanice elektrické dráhy č. 5, 7, 9, 12.

Obraz pátý

Viděli jste již Hradčany?

Uprostřed scény veliká krabička sirek s nápisem SOLO a se siluetou Hradčan.

Veliký nápis BAŤA, dva plakáty s veršiky:

Kdo chce mítí více dětí,
Pražanka mu pověděti.

Burské oříšky praž, Anka.
Doporučuje to Pražanka.

Na zemi leží velký uzel.

Scéna třetí

Houska, Ruka

(Kolegové vstoupí)

Houska: Aha, tady nechal Jossek kiosk.

Ruka: Pardon, pane kolego, triosk! Má tři nohy, jak račte vidět.

Houska: Skutečně, tres pedes faciunt collegium.

Ruka: Bože, koukněte, Račana! Ta nádhera – Inu, inu!

Houska: Jak skvostné panoramato!

(Prohlížejí si Hrad zblízka)

Houska: Mám nápad, pane kolego. My si něco v Praze vyfotografujeme.

Ruka: Výborně, ale sujet, nějaký sujet!

Houska: Musí to být něco na výsost originelního. Něco, co ještě nikdo nikdy nefotografoval!

Ruka: Pane kolego, už to mám... (Ukazuje na Hradčany)

Houska: Výborně! Juž zaostřuji. Nechtěl byste mi to poněkud oživit?

Ruka: Milerád, udělám skupinku. (Postaví se ladně před krabičku sirek)

Houska: Tak, a nyní to fotografovat nebudu, raději se dám na vojnu.

Ruka (zpozoroval uzel): Copak to tu pořáde překáží, pane kolego? Nějaký uzlík.

Houska: Nechte to, nechte to, to je železniční uzel.

Ruka: Vzpomínám si, již Stanislav Nikolau dí: Praha je důležitým železničním uzlem.

Houska: Načpak se vlastně dělají začasté na železnicích ty uzle?

Ruka: To aby, jedouce kolem, některé vlaky nezapomněly zastavit.

[...]

Jiří Voskovec – Jan Werich: Vest Pocket Revue (1927)

Říká se: Když se dva o krávu zbrojí,
třetí ji pokojně dojí. V Umělecké
besedě, kde Dada podívaná
a Osvobozené divadlo pořádají
dostihy, při nichž konstruktivní
palma vítězství spočívá často
v pocitu, že i když se nám
to nepovedlo, nepovedlo se to těm
druhým ještě hůře, objevili se na
jeden večer lidé, kteří to vzali docela
jinak do ruky. Jako by si byli řekli:
Eh, dou dou s dada a vysvobod' nás
od osvobozenosti, udělali útok
na divákovu bránci cestou Švejk
Burián Praha a ne Ribemont
Cocteau Paříž.

**Ma-Fa (Marie Fantová),
Lidové noviny 21. 4. 1927**

**OSVOBOZENÉ
DIVADLO** Sekce S. M. K.
DEVĚTSILU

■ DVORANA Umělecké Besedy. ■
PRAHA III., BESEDNÍ 5 (u Tyršova domu), stanice elektrické dráhy
5, 7, 9, 12.

PÁTEK
18. února 1927 o 8. več. Vzdáleno pouze 4 minuty
od Národního divadla.
Ze mostem Legií v pravo

Po šesté a naposledy úspěšná hra
G. APOLLINAIRE:
PRSY TIRESIOVY
(Muž, který dělá děti.)

Režie: Hanzl; Herci: Mezval, Skrbková, Burián E. F.,
Nedbal, Nálevka, Svozilová J. H., Svobodová, Rádl, Vo-
skovec, Šlipka, Novotný.

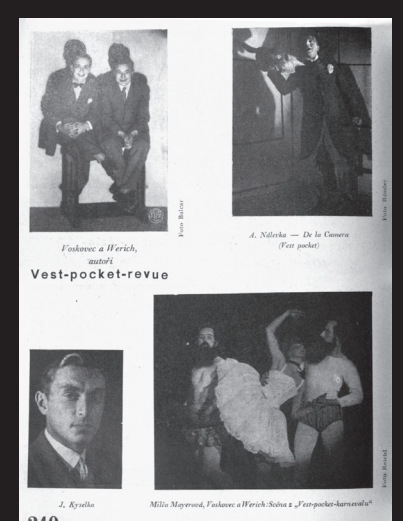
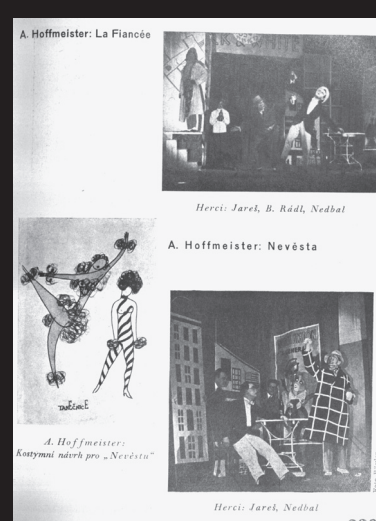
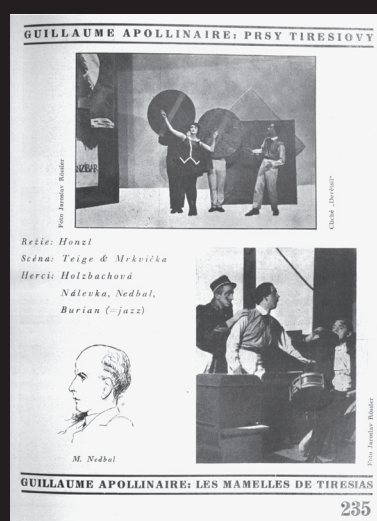
**Najlacinější a nejskvělejší
podívaná v Praze. Divadlo -
Jazz - Tanec - Akrobacie.**

CENY od 3.- Kč do 12.- Kč.

VSTUPENKY = Truhlářové, Hahlová, Urbánka (u Nár. divadla),
v Komunistickém knihkupectví, v Hudební Matici
Umělecké Besedy, Praha III., Besední 5, telefon 41830 a v pokladny
hodnou před snáškem.

V. Falcká a Fr. Kratoch Praha 1-1927

Plakát Osvobozeného divadla

KALENDÁRIUM:

5. 10. 1920

Založen umělecký svaz Devětsil. Zakládající členové: básníci Artuš Černík, Josef Frič, František Němec, Jaroslav Seifert, Ivan Suk, prozaíci Vladislav Vančura a F. C. Weiskopf, výtvarníci Adolf Hoffmeister, František Muzika, Ladislav Süß, Karel Vaněk, Alois Wachsmann, architekt Josef Havlíček, režisér Jindřich Honzl, hudební teoretik Josef Löwenbach, teoretici Vladimír Štulc a Karel Teige. Prvním předsedou byl zvolen Vladislav Vančura.

9. 12. 1920

Obsazení Lidového domu policií, rozkol v sociální demokracii.

6. 2. 1921

První recitační matiné Devětsilu na Revoluční scéně v Adrii na Václavském náměstí.

24. 2. 1921

Časopis Kmen (4, 1921, č. 48, s. 569–571) otiskl Teigovo prohlášení *Novým směrem*, jež doplnil článkem *Obrazy a předobrazy* v jarním čísle časopisu *Musaion* (2, 1921, s. 52–58). Teige v článcích vyjádřil zklamání z aktuálních uměleckých směrů – z futurismu, kubismu i expresionismu, jimž vyčítal důraz na formu. Nové umění podle něj nemělo být lhostejné k duchovnímu a mravnímu přerodu člověka.

11. 9. 1921

Mladí moravští spisovatelé založili v Přerově Literární skupinu (František Götze, Čestmír Jeřábek, Lev Blatný, Josef Chaloupka, Dalibor Chalupa, Bohuš Stejskal, od září 1921 Miloš Jirko, Bartoš Vlček, Jiří Wolker, A. M. Piša aj.), rozvíjející expresionismus a podtrhující sociální funkci umění. S Devětsilem se Literární skupina dostává do zásadních sporů.

14.–16. 5. 1921

Zakládající sjezd Komunistické strany Československa.

14. 8. 1921

Rudé právo otisklo provolání přípravného výboru Proletkultu, kulturní organizace prosazující ideu kolektivismu a proletářského umění, redaktorem stejnojmenného časopisu se stal S. K. Neumann.

15. 10. 1921

V Přerově začíná Literární skupina vydávat časopis *Host*, který redigují František Götze s Čestmírem Jeřábkem.

podzim 1921

Pro extrémní levicové směřování z Devětsilu vystoupili Karel Vaněk a Ivan Suk.

zima 1922

Devětsil se rozšiřuje, jeho členy se stávají mj. Jiří Wolker, A. M. Piša a Vítězslav Nezval.

únor 1922

Výstava Devětsilu ve výkladní skříní knihkupectví U zlatého klasu ve Spálené ulici.

13. 3. 1922

Přednáška Jiřího Wolker (za spolupráce Karla Teiga) *Proletářské umění* v Kruhu Varu (*Var* 1, 1922, 1. 4.) v Akademickém domě ve Spálené ulici.

21. 4. 1922

Seifertova přednáška *Nové umění proletářské* na večeru Devětsilu ve Studentském domově na Albertově. Nezanebatelný autorský podíl na ní měl Karel Teige. Stať vyšla anonymně v *Revolučním sborníku Devětsil* (1922).

29. 4.–
–16. 5. 1922

1. jarní výstava Devětsilu ve výstavních prostorách Krasoumné jednoty v Rudolfinu.

jaro 1922

Devětsilu je věnováno 17. číslo *Proletkultu* a 5. číslo *Kmene*.

podzim 1922

Vyšly dva zásadní devětsilovské sborníky: *Revoluční sborník Devětsil*, který redigoval Jaroslav Seifert spolu s Karlem Teigem, a *Život II.* za redakce Jaromíra Krejčara. Sborníky zachytily zřetelnou názorovou proměnu od idejí proletářského umění a naivismu k purismu a konstruktivismu.

leden 1923

Devětsil opouští A. M. Piša a Jiří Wolker. Redaktorem časopisu *Stavba*, který vydával Klub architektů, se stal Karel Teige.

květen 1923

2. jarní výstava Nové skupiny v SVU Mánes.

podzim 1923

Devětsil začal vydávat časopis *Disk* (redakce Jaromír Krejcar, Jaroslav Seifert a Karel Teige), který z finančních důvodů po dvou číslech zaniká. Členy Devětsilu se mj. stávají Jindřich Štyrský a Marie Čermínová (Toyen).

14. 11. 1923

Zahájena druhá výstava Devětsilu, Bazar moderního umění v Rudolfinu.

15. 12. 1923

Založen Brněnský Devětsil, svaz pro propagaci novodobé činné kultury (úředně schválen 23. 3. 1924). Ustavující valné hromady se zúčastnili: Artuš Černík, František Halas, Ctibor Haluza, Vincenc Nečas, Jaroslav Seifert, Bedřich Václavek, Jaroslava Nickmannová (později provdaná Václavková). Předsedou byl zvolen Bedřich Václavek, jednatelem Ctibor Haluza.

2. 1. 1924

Zemřel Jiří Wolker.

28. 1. 1924

V brněnském Salonu umění na České ulici zahájena výstava *Nové umění*, jež byla reprízou podzimní pražské výstavy *Bazar moderního umění*.

březen 1924

V Brně vychází první číslo časopisu *Pásmo*, který redigují Artuš Černík, František Halas a Bedřich Václavek.

duben 1924

Devětsilu je věnováno dvojčíslo časopisu *Veraikon* (10, 1924, 3/4)

10. 6. 1924

Založen Klub za novou Prahu.

červenec 1924

V časopisu *Host* vychází Teigův programový článek *Poetismus* a Nezvalův *Papoušek na motocyklu čili O řemesle básnickém*. Pro nový program Devětsilu projeví pochopení kritik F. X. Šalda či básník Josef Hora, vyvolal naopak nevoli v levicových kruzích i mezi členy Devětsilu (Julius Fučík, Bedřich Václavek, F. C. Weiskopf, František Götze).

prosinec 1924

Štyrský s Toyen odjíždí do Paříže. V měsíčníku *Host* (4/1924, č. 3) František Götze uveřejnil stať *Nadrealismus*, v níž se zabýval dvěma manifesty surrealismu, jež nedávno v Paříži formulovali Ivan Goll a André Breton.

únor 1925

V prvním ročníku *Pásmo* Artuš Černík, František Halas a Bedřich Václavek otiskli článek s provokativním titulem *Dostí Wolker!*

jaro 1925

Vychází první číslo hudebního letáku *Tam-Tam* (redakce: Ctibor Blatný, E. F. Burian, Jindřich Hybler, Jiří Mařánek a od 4. čísla Vítězslav Nezval, v dalším ročníku Vít Obrtel).

podzim 1925

Jan Fromek založil nakladatelství Odeon. Vznikla divadelní sekce Devětsilu, později nazvaná *Osvobozené divadlo*, kterou vedli režiséři Jindřich Honzl a Jiří Frejka.

23. 2. 1926

Premiéra Apollinairovy hry *Prsy Tiresiovy*, jež vyšla v Teigově úpravě se Šimovými ilustracemi v Odeonu knižně. Hrála se spolu s *Němým kanárem* Ribemonta-Dessaignese (premiéra 17. 3.) v Osvobozeném divadle Na Slupí.

17. 4. 1926

Premiéra *Depeše na kolečkách* Vítězslava Nezvala v Osvobozeném divadle Na Slupí.

podzim 1926

Jindřich Štyrský a Toyen měli první samostatnou výstavu v Galerii d'Art Contemporaine v Paříži, již předcházela soukromá výstava v jejich ateliéru, v jejímž rámci vydali leták *Artificielisme*.

březen 1927

Po roztržce s Jindřichem Honzlem opouští Jiří Frejka s E. F. Burianem Osvobozené divadlo a zakládají divadlo Dada.

19. 4. 1927

Premiéra *Vest Pocket Revue* Jiřího Voskovce a Jana Wericha v sále Umělecké besedy.

22. 4. 1927

První vystoupení Burianova voicebandu v divadle Dada.

25. 5. 1927

Premiéra hry *Nevěsta* Adolfa Hoffmeistera v Osvobozeném divadle v Umělecké besedě.

23. 6. 1927

Brněnský Devětsil ukončil svou činnost.

1. 10. 1927

Pod redakcí Karla Teiga začal vycházet *ReD*, revue Svazu moderní kultury Devětsil. Vydával jej Jan Fromek v nakladatelství Odeon.

14. 10. 1927

Premiéra hry Vladislava Vančury *Učitel a žák* v Osvobozeném divadle v Umělecké besedě.

březen 1928

Přednáška F. X. Šaldy v Mozarteu, jež vyšla knižně pod názvem *O nejmladší poezii české*. Samostatná výstava Josefa Šímy v Aventinské mansardě.

KALENDÁRIUM:

3. 5. 1928

Premiéra *Smoking revue* Jiřího Voskovce a Jana Wericha v Osvobozeném divadle v Umělecké besedě.

červen 1928

První samostatná výstava Štyrského a Toyen v Čechách (Aventinská mansarda).
V *ReDu* vyšel Teigův *II. Manifest poetismu*.

26. 9. 1928

Premiéra Vančurovy hry *Nemocná dívka* v Osvobozeném divadle v sále hotelu Adria na Václavském náměstí.

14. 11. 1928

Premiéra *Krále Ubu* Alfréda Jarryho v Osvobozeném divadle.

26. 3. 1929

Vydán leták *Spisovatelé komunisté komunistickým dělníkům*, který podepsali Josef Hora, Marie Majerová, Helena Malířová, S. K. Neumann, Ivan Olbracht, Jaroslav Seifert a Vladislav Vančura. Prohlášení, kritizující příklon Komunistické strany Československa vedené Klementem Gottwaldem ke stalinské politice Sovětského svazu, její bolševizaci a podřízení směrnicím Kominterny, o den později odmítlo *Rudé právo* a spisovatele, kteří svůj názor neodvolali, strana vyloučila.

říjen 1929

Jindřich Štyrský se stává redaktorem časopisu *Odeon: Literární kurýr*, ve kterém otiskl několik velmi osobních článků (*Koutek generace I-III*, *Vest Pocket Revue*), kritizujících podle něj již zralou devětsilskou generaci.

18. 10. 1929

V Praze založena Levá fronta kulturních pracovníků a intelektuálů. Jejím prvním předsedou se stal Karel Teige. Programové prohlášení uveřejnila v *ReDu* (3/1929, č. 2). Přesunem aktivit na tuto zastřešující politicko-kulturní platformu postupně zaniká činnost původního Devětsilu.

10. 12. 1929

Premiéra hry *Fata morgana* Jiřího Voskovce a Jana Wericha v Osvobozeném divadle v paláci U Nováků ve Vodičkově ulici.

jaro 1930

Začíná vycházet revue *Kvart*, redakce Vít Obrtel. Vychází první číslo časopisu *Levá fronta* za redakce S. K. Neumanna.

březen 1930

Surrealistická výstava Štyrského a Toyen v Aventinské mansardě

květen 1930

Výstava *Nová česká fotografie* uspořádaná Alexanderem Hackenschmiedem v Aventinské mansardě.

1. 9. 1930

Premiéra *Severu proti jihu* Jiřího Voskovce a Jana Wericha v Osvobozeném divadle.

podzim 1930

Vítězslav Nezval rediguje první číslo revue *Zvěrokruh*, v níž uveřejnil své i Teigovy stati k surrealismu a v druhém čísle otiskl překlad Bretonova *Druhého manifestu surrealismu*; druhým číslem časopis zaniká.
Štyrský začal vydávat *Erotickou revui*.

březen 1931

Do Osvobozeného divadla se jako režisér vrací Jindřich Honzl.
Výstava *Umění současné Francie* v SVU Mánes.

červenec 1931

Zaniká časopis *ReD*.

27. 10. –

–27. 11. 1932

Výstava *Poesie 1932* v SVU Mánes.

8. 11. 1932

Premiéra Vančurovy hry *Alchymista* v pražském Národním divadle.

duben 1933

Vítězslav Nezval s Jindřichem Honzlem odjíždějí do Paříže, poprvé se osobně setkávají s André Bretonem a připravují založení Skupiny surrealistů v Československu.

16. 9. 1933

Činnost zahajuje divadlo D 34 v sále Mozartea.

28. 11. 1933

Básnický večer Vítězslava Nezvala v D 34.

12. 3. 1934

V pražské kavárně Metro Vítězslav Nezval prodiskutoval s Jindřichem Štyrským, Toyen a Bohuslavem Broukem leták oznamující vznik surrealistické skupiny.

21. 3. 1934

Založena Skupina surrealistů v Československu. Nezvalovo prohlášení podepsali: Bohuslav Brouk, Konstantin Biebl, Imre Forbarth, Jindřich Honzl, Jaroslav Ježek, Katy King (Libuše Jíchová), Josef Kunstadt, Vincenc Makovský, Vítězslav Nezval, Jindřich Štyrský a Toyen. Zanedlouho se k nim připojil i Karel Teige.

11. 5. 1934

První přednáškový cyklus surrealistické skupiny v Mánesu. Přednášeli Karel Teige, Vítězslav Nezval, Jindřich Štyrský a Bohuslav Brouk. Konstantin Biebl četl své verše.

květen 1934

Založena Edice surrealismu, kterou vydával Jindřich Štyrský.

15. 1. 1935

Zahájena 1. výstava Skupiny surrealistů v ČSR, na níž byli obrazy zastoupeni Jindřich Štyrský, Toyen a Vincenc Makovský, texty do katalogu přispěli Karel Teige a Vítězslav Nezval.

březen –

– duben 1935

Návštěva Andrého Bretona, Jacqueline Bretonové a Paula Éluarda v Československu.

duben 1935

Vyšel dvojjazyčný *Mezinárodní bulletin surrealismu*.

červen 1935

Vítězslav Nezval se v Paříži zúčastnil Mezinárodního kongresu spisovatelů na obranu kultury, do Paříže s ním jeli i Štyrský s Toyen a během intenzivního pobytu se setkali s řadou umělců.

únor 1936

Vyšlo jediné číslo revue *Surrealismus* redigované Nezvalem.

březen 1936

Mezinárodní výstava fotografie v Mánesu, kterou připravil Lubomír Linhart.

červen 1936

Vychází sborník *Ani labuť ani Lúna* ke stému výročí úmrtí Karla Hynka Máchy.

8. května 1937

Zahájena Výstava československé avantgardy v Domě uměleckého průmyslu v Praze pořádaná v rámci divadelního festivalu D 37.

září 1937

Vítězslav Nezval vydal antologii světové a české literatury *Moderní básnické směry*.

říjen 1937

Oficiální výstava současného československého umění v Moskvě.

listopad 1937

S. K. Neumann napadl současné abstraktní umění v týdeníku *Tvorba*.

leden 1938

Výstava Štyrského a Toyen v Topičově salonu v Praze. Nezval vydal knihu *Štyrský a Toyen*.

březen 1938

Po konfliktu s přáteli v pražské vinárně U locha Vítězslav Nezval rozpustil surrealistickou skupinu, zbytek členů Nezvalovo rozhodnutí dementovalo a oznámilo záměr nadále spolupracovat s mezinárodním surrealistickým hnutím.

29. 9. 1938

Mnichovská dohoda.

Nezvalova fotografie vlastního psacího stroje

Výstava vznikla ve spolupráci Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., Památníku národního písemnictví a nakladatelství Academia.

Koncepce: Kateřina Piorecká; autorská spolupráce: Karel Piorecký
Grafické zpracování: Robin Brichta

Archivní materiály laskavě poskytly:
Literární archiv Památníku národního písemnictví
Muzeum hlavního města Prahy
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Akademie věd České republiky
Strategie AV21
Spíčkový výzkum ve veřejném zájmu